

ПРИЗНАВАЊЕ ПРЕТХОДНОГ УЧЕЊА У ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ — КЉУЧНИ АЛАТ ЦЕЛОЖИВОТНОГ УЧЕЊА

ПРОФ. ДР СИНИША ЂУРАШЕВИЋ, ХЕРЕ ТИМ

Развој европског простора високог образовања

- ▶ Кључни корак ка заједничком европском простору високог образовања била је Болоњска декларација (1999)
- ▶ Како би студијски програми, испити, или квалификације широм Европе постали упоредиви, успостављен је европски систем преноса и акумулације бодова (ЕСПБ), као алат који помаже у дизајну, опису и испоруци студијских програма и доделу високошколских квалификација
- ▶ ЕСПБ бодови су дефинисани као “студентско оптерећење ” (т.ј. време) неопходно за постизање очекиваних исхода учења
- ▶ У већини случајева оптерећење студената износи 1.500 до 1.800 сати по школској години, при чему један бод одговара 25 до 30 сати рада.

1988. година, Ерасмус (одговор на проблеме мобилности)

- ▶ Пилот пројекат (1988-1995)
 - ▶ 145 високообразовних институција из свих земаља чланица ЕУ и ЕЕА
 - ▶ 5 области: пословну администрацију, хемију, историју, машинство и медицину
- ▶ Кључни елементи
 - ▶ **ЕСПБ бодови** (који су се у то време у великој мери ослањали на њихову релативну вредност);
 - ▶ транспарентност информација (**документи: Информативни пакет, уговор о учењу, препис оцена и образац за пријаву студената**);
 - ▶ **Скала за оцењивање испита** (касније тешко нападана и злоупотребљавана због непознавања њених основних принципа)
- ▶ Водећа филозофија
 - ▶ вредновања времена проведеног на студијама у иностранству;
 - ▶ познавање и поверење у партнерске институције;
 - ▶ добровољност као основа његовог увођења;
 - ▶ **потпуно академско признавање**

-
- ▶ Широка кампања ЕК за увођење бодовног система
 - ▶ проширење првобитне пилот шеме са циљем увођења ЕСПБ и у друге области (јануар 1995.-мај 1996. године);
 - ▶ позив да високошколске институције презентирају своје планове за увођење ЕСПБ у једној или више области (јесен 1995)
 - ▶ У периоду 1996-1997. године
 - ▶ 38 нових универзитетских институција (укупно 348 департмана) и 36 неуниверзитетских институција (206 департмана) увело ЕСПБ
 - ▶ укључивање ЕСПБ у оквиру Ерасмус подпрограма Сократес
 - ▶ У периоду 1997-1998. године грантове за увођење ЕСПБ пријавиле су 772 високошколске институције

1999, ЕК — “Европски кредитни систем који омогућава акумулацију и трансфер **у перспективи доживотног учења**” (European credit system allowing for accumulation and transfer within the perspective of lifelong learning)

▶ Извештај у фебруару 2000. године

▶ “ЕСПБ може користити као систем акумулације кредита, међутим, неопходан је низ адаптација и развоја постојећих ЕСПБ алата и процедура у сврху примене на целоживотно учење”

▶ Неопходан приступ усмерен на излаз, укључујући ту и димензију компетенција, како би се допунио почетни принцип једноставно заснован само на оптерећењу студента.

Sorbonne
Declaration,
1998
(Germany,
France, Italy,
UK)

“Систем у којем би требало препознати **два главна циклуса, додипломске и дипломске студије** за међународно поређење и еквивалентност ... Већина оригиналности и флексибилности овог система постиже се коришћењем бодова (**као што је ЕСПБ схема**), чиме ће се омогућити **валидација** овако стечених бодова за студенте који су одабрали **иницијално или континуирано образовање на различитим европским универзитетима** и желе да стекну одговарајуће степене високог образовања **током читавог живота.**”

Bologna
Declaration,
1999

Успостављање система бодова као **средства за промовисање најраспрострањеније мобилности студената**. ЕСПБ би такође могли бити остварени и **ван система високог образовања, укључујући ту и целоживотно учење, под условом да буду признати од стране високошколских институција.**”

Prague
Communiqué,
2001

“Министри су нагласили да је за већу флексибилност у процесима учења и квалификација неопходно **донети заједничке основе стицања квалификација**, подржаних од стране бодовних система као што је ЕСПБ или други компатибилан њему, а који обезбеђују функције трансфера и акумулације. Заједно са узајамно признатим системима за осигурање квалитета такви аранжмани ће студентима омогућити приступ европском тржишту рада и повећати компатибилност, атрактивност и конкурентност европског система високог образовања. Генерализована употреба таквог бодовног система и употреба додатка дипломи ће подстаћи напредак у том правцу.”

Berlin Communiqué, 2003	“Министри наглашавају важну улогу Европског система трансфера кредита у олакшавању мобилности студената и развоју међународног курикулума. Они примећују да ЕСПБ постаје свеобухватна основа за националне системе бодова. Они подстичу даљи напредак са циљем да ЕСПБ постане не само пренос, већ и систем акумулације, који се доследно примењује унутар новонасталог европског простора високог образовања.”
Bergen Communiqué, 2005	“Усвојили смо свеобухватни оквир за квалификације европског простора високог образовања, који се састоји од три циклуса, има <u>генеричке дескрипторе</u> за сваки циклус заснованих на исходима учења и компетенцијама, са дефинисан опсегом ЕСПБ бодова у првом и другом циклусу.”

Short Cycle*	First Cycle	Second Cycle	Third cycle
<ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated knowledge and understanding in a field of study that builds upon general secondary education and is typically at a level supported by advanced textbooks; such knowledge provides an underpinning for a field of work or vocation, personal development, and further studies to complete the first cycle; • can apply their knowledge and understanding in occupational contexts; • have the ability to identify and use data to formulate responses to well-defined concrete and abstract problems; • can communicate about their understanding, skills and activities, with peers, supervisors and clients; • have the learning skills to undertake further studies with some autonomy. 	<ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated knowledge and understanding in a field of study that builds upon their general secondary education, and is typically at a level that, whilst supported by advanced textbooks, includes some aspects that will be informed by knowledge of the forefront of their field of study; • can apply their knowledge and understanding in a manner that indicates a professional approach to their work or vocation, and have competences typically demonstrated through devising and sustaining arguments and solving problems within their field of study; • have the ability to gather and interpret relevant data (usually within their field of study) to inform judgements that include reflection on relevant social, scientific or ethical issues; • can communicate information, ideas, problems and solutions to both specialist and non-specialist audiences; • have developed those learning skills that are necessary for them to continue to undertake further study with a high degree of autonomy. 	<ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated knowledge and understanding that is founded upon and extends and/or enhances that typically associated with the first cycle, and that provides a basis or opportunity for originality in developing and/or applying ideas, often within a research context; • can apply their knowledge and understanding, and problem solving abilities in new or unfamiliar environments within broader (or multidisciplinary) contexts related to their field of study; • have the ability to integrate knowledge and handle complexity, and formulate judgements with incomplete or limited information, but that include reflecting on social and ethical responsibilities linked to the application of their knowledge and judgements; • can communicate their conclusions, and the knowledge and rationale underpinning these, to specialist and non-specialist audiences clearly and unambiguously, have the learning skills to allow them to continue to study in a manner that may be largely self-directed or autonomous. 	<ul style="list-style-type: none"> • have demonstrated a systematic understanding of a field of study and mastery of the skills and methods of research associated with that field; • have demonstrated the ability to conceive, design, implement and adapt a substantial process of research with scholarly integrity; • have made a contribution through original research that extends the frontier of knowledge by developing a substantial body of work, some of which merits national or international refereed publication; • are capable of critical analysis, evaluation and synthesis of new and complex ideas; • can communicate with their peers, the larger scholarly community and with society in general about their areas of expertise; • can be expected to be able to promote, within academic and professional contexts, technological, social or cultural advancement in a knowledge based society.
Approximately 120 ECTS	180-24- ECTS	90-120 ECTS – minimum of 60 ECTS	Credits not specified

*This is not formally part of the Bologna Framework, (within or linked to the first cycle) 2005

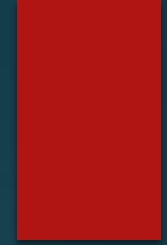
The European Qualifications Framework for lifelong learning (EQF)

Европски оквир квалификација за целоживотно учење (ЕОК)

Развој почео 2004 као систем базиран на исходима учења и 8 нивоа

- ▶ Дат широм ЕУ на консултације 2005
- ▶ Ревидирана верзија усвојена од стране ЕК 2006
- ▶ Усаглашавање на нивоу европског Парламента и Савета 2007
- ▶ Усвајање 2008
 - ▶ Брз развој Националних оквира квалификација 2004
 - ▶ Референцирање према Европском оквиру до 2012

Level	Knowledge	Skills	Competence
1	<ul style="list-style-type: none"> basic • general knowledge 	<ul style="list-style-type: none"> • basic skills required to carry out simple tasks 	<ul style="list-style-type: none"> • work or study under direct supervision in a structured context
2	<ul style="list-style-type: none"> • basic factual knowledge of a field of work or study 	<ul style="list-style-type: none"> • basic cognitive and practical skills required to use relevant information in order to carry out tasks and to solve routine problems using simple rules and tools 	<ul style="list-style-type: none"> • work or study under supervision with some autonomy
3	<ul style="list-style-type: none"> • knowledge of facts, principles, processes and general concepts, in a field of work or study 	<ul style="list-style-type: none"> • a range of cognitive and practical skills required to accomplish tasks and solve problems by selecting and applying basic methods, tools, materials and information 	<ul style="list-style-type: none"> • take responsibility for completion of tasks in work or study • adapt own behaviour to circumstances in solving problems
4	<ul style="list-style-type: none"> • factual and theoretical knowledge in broad contexts within a field of work or study 	<ul style="list-style-type: none"> • a range of cognitive and practical skills required to generate solutions to specific problems in a field of work or study 	<ul style="list-style-type: none"> • exercise self-management within the guidelines of work or study contexts that are usually predictable, but are subject to change • supervise the routine work of others, taking some responsibility for the evaluation and improvement of work or study activities
5	<ul style="list-style-type: none"> • comprehensive, specialised, factual and theoretical knowledge within a field of work or study and an awareness of the boundaries of that knowledge 	<ul style="list-style-type: none"> • a comprehensive range of cognitive and practical skills required to develop creative solutions to abstract problems 	<ul style="list-style-type: none"> • exercise management and supervision in contexts of work or study activities where there is unpredictable change • review and develop performance of self and others
6	<ul style="list-style-type: none"> • advanced knowledge of a field of work or study, involving a critical understanding of theories and principles 	<ul style="list-style-type: none"> • advanced skills, demonstrating mastery and innovation, required to solve complex and unpredictable problems in a specialised field of work or study 	<ul style="list-style-type: none"> • manage complex technical or professional activities or projects, taking responsibility for decision-making in unpredictable work or study contexts • take responsibility for managing professional development of individuals and groups
7	<ul style="list-style-type: none"> • highly specialised knowledge, some of which is at the forefront of knowledge in a field of work or study, as the basis for original thinking and/or research • critical awareness of knowledge issues in a field and at the interface between different fields 	<ul style="list-style-type: none"> • specialised problem-solving skills required in research and/or innovation in order to develop new knowledge and procedures and to integrate knowledge from different fields 	<ul style="list-style-type: none"> • manage and transform work or study contexts that are complex, unpredictable and require new strategic approaches • take responsibility for contributing to professional knowledge and practice and/or for reviewing the strategic performance of teams
8	<ul style="list-style-type: none"> • knowledge at the most advanced frontier of a field of work or study and at the interface between fields 	<ul style="list-style-type: none"> • the most advanced and specialised skills and techniques, including synthesis and evaluation, required to solve critical problems in research and/or innovation and to extend and redefine existing knowledge or professional practice 	<ul style="list-style-type: none"> • demonstrate substantial authority, innovation, autonomy, scholarly and professional integrity and sustained commitment to the development of new ideas or processes at the forefront of work or study contexts including research

* The descriptor for the higher education short cycle (within or linked to the first cycle), developed by the Joint Quality Initiative as part of the Bologna process, corresponds to the learning outcomes for EQF level 5.

** The descriptor for the first cycle in the Framework for Qualifications of the European Higher Education Area agreed by the ministers responsible for higher education at their meeting in Bergen in May 2005 in the framework of the Bologna process corresponds to the learning outcomes for EQF level 6.

*** The descriptor for the second cycle in the Framework for Qualifications of the European Higher Education Area agreed by the ministers responsible for higher education at their meeting in Bergen in May 2005 in the framework of the Bologna process corresponds to the learning outcomes for EQF level 7.

**** The descriptor for the third cycle in the Framework for Qualifications of the European Higher Education Area agreed by the ministers responsible for higher education at their meeting in Bergen in May 2005 in the framework of the Bologna process corresponds to the learning outcomes for EQF level 8.

<p>London Communiqué, 2007</p>	<p>“У будућности би се требало усредсредити на уклањање баријера за приступ и напредовање између циклуса и на правилну имплементацију ЕСПБ на основу исхода учења и оптерећења ученика.”</p> <p>“Постигнут је напредак у имплементацији Лисабонске конвенције о признавању, ЕСПБ и додатка дипломи, али би опсег националних и институционалних приступа за признавање морао бити кохерентнији.”</p> <p>Квалификациони оквири “... такође треба да помогну високошколским установама да развијају модуле и студијске програме засноване на исходима учења и кредитима ...”</p>
<p>Leuven and Louvain-la- Neuve Communiqué, 2009</p>	<p>“... Болоњски процес је промовисао Додатак Дипломи и Европски систем преноса и акумулације кредита како би даље повећао транспарентност и признавање.”</p> <p>“Успешна политика целоживотног учења мора укључивати основне принципе и процедуре за признавање претходног учења на основу исхода учења, без обзира на то да ли су знања, вештине и компетенције стекли кроз формалне, неформалне или неформалне путеве учења”.</p>
<p>Budapest- Vienna Declaration 2010</p>	<p>“Ми, министри одговорни за високо образовање у земљама које учествују у Болоњском процесу, састали смо се у Будимпешти и Бечу 11. и 12. марта 2010. године како би покренули Европски простор високог образовања, онако како је то предвиђено Болоњском декларацијом из 1999. године.”</p>

“ На националном нивоу, заједно са релевантним актерима, а посебно са високошколским институцијама, ми ћемо:

- осигурати да се оквири квалификација, ЕСПБ и Додатак Дипломи заснивају на исходима учења;
- позвати земље које не могу до краја 2012. године довршити имплементацију својих националних оквира квалификација компатибилних са оквиром квалификација у високом образовању да удвоструче напоре и израде ревидирану мапу пута за овај задатак;
- ревидирати национална законодавства како би у потпуности била у складу са Лисабонском конвенцијом о признавању и промовисати унапређење пракси признавања.

На европском нивоу, а у припреми Министарске конференције у 2015. години и заједно са релевантним заинтересованим странама, ми ћемо:

- радити како би осигурали да Водич за ЕСПБ (ECTS User Guide) у потпуности одражава текуће стање рада на исходима учења и признавању претходног учења;
- координирати рад у циљу осигурања практичне примене оквира квалификација истичући њихову везу са исходима учења, и истражити да ли би и како оквир квалификација европског простора високог образовања могао узети у обзир квалификације кратког циклуса у националном контексту.”

“Обавезујемо се:

- да укључимо квалификације из кратких циклуса у свеобухватни оквир квалификација европског простора високог образовања, засноване на Даблинским дескрипторима квалификација у кратким циклусима, а у циљу њиховог широког признавања, чак и земљама у којима оне као такве не постоје;
- да размотримо национална законодавства у циљу потпуног усклађивања са Лисабонском конвенцијом о признавању и затражимо од Комитета за Конвенције да у сарадњи са ЕНИК и НАРИК мрежама припреми анализу извештаја до краја 2017. године, узимајући у обзир праћење Конвенције које је спровео Одбор Конвенције;
- да уклонимо препреке за признавање претходног учења ради обезбеђивања приступа високошколским програмима и олакшавања доделе квалификација на основу претходног учења, као и подстицања високошколских институција да побољшају свој капацитет да препознају претходно учење;
- да преиспитамо националне оквире квалификација, како би се осигурали да адекватно признавање претходног учења;

Конвенција о признавању квалификација у области високог образовања у европском региону развијена је од стране Савета Европе и УНЕСКО, а усвојена од стране националних представника на састанку у Лисабону од 8. до 11. априла 1997. године

- Носиоци квалификација издатих у једној земљи морају имати адекватан приступ у процени (валидацији) ових квалификација у другој земљи
- У том погледу не сме се вршити никаква дискриминација по било ком основу, као што су пол, раса, боја, инвалидитет, језик, религија, политичко мишљење, национално, етничко или социјално порекло подносиоца квалификације
- Признавање високошколске квалификације издате у другој земљи има једну или више од следећих последица:
 - ▶ приступ даљем високом образовању под истим условима који важе за кандидате из земље у којој се тражи признавање
 - ▶ коришћење академског назива, у складу са законима и прописима земље у којој се тражи признавање

▶ Формално учење ...

▶ Информално (незванично) учење

- ▶ није организовано
- ▶ нема дефинисане исходе учења
- ▶ са становишта лица које учи нема никакав експлицитан циљ
- ▶ не постоји наставни план
- ▶ наставник је било која особа са више искуства у односу на ученика
- ▶ учење кроз искуство или само искуство

▶ Неформално учење

- ▶ концепт са најмање консензуса о томе шта представља
- ▶ тип учења који може бити организован, имати дефинисане исходе учења, наставни план или формалног наставника
- ▶ тип уверења које се добија на завршетку не води напретку у НОК
- ▶ предност над формалним системом учења је мотивација појединца
- ▶ Microsoft, Cambridge, Oxford

Европски инвентар валидације неформалног и информалног учења је кључни паневропски алат за подршку државама-чланицама у циљу развоја признавања неформалног и формалног учења (ППУ)

- ▶ јединствена евиденцију валидације на националном, регионалном и локалном нивоу
- ▶ мрежа националних експерата, детаљан преглед докумената и интервјуи са кључним актерима
- ▶ провера квалитета Инвентара кроз спољашњу евалуацију од стране експерата и чланова Саветодавне групе европског оквира квалификација
- ▶ Инвентар из 2014. године
 - ▶ Препорука европског Савета из децембра 2012. године да земље чланице одмах, а најкасније до 2018. године, омогуће појединцима валидацију знања, вештина и компетенција стечених путем неформалног и информалног учења, како би на основу ње стекли “пуну”, или, где је то могуће, “делимичну квалификацију”
- ▶ **CEDEFOP — европски центар за развој стручног образовања и тренинга**

Свеобухватна стратегија

Финска, Француска, Шпанија

Делимична стратегија

*Чешка, Данска, Естонија, Италија, Исланд,
Луксембург, Латвија, Норвешка,
Холандија, Пољска, Румунија*

Стратегија у поступку развоја

*Аустрија, холандски део Белгије, Швајцарска, Кипар,
Немачка, Лихтенштајн, Литванија, Малта,
Португал, Словенија, Словачка, Турска*

Стратегија не постоји

*Француски део Белгије, Бугарска, Хрватска,
Мађарска, Шведска Ирска, Енглеска, Шкотска, Велс*

Јединствени законски оквир

Француска, Малта, Турска

Законски оквир у нивоу неких сектора

Аустрија, Белгија, Бугарска, Швајцарска, Чешка, Данска, Финска, Шпанија, Естонија, Немачка, Италија, Литванија, Латвија, Луксембург, Холандија, Норвешка, Пољска, Шведска, Словенија

На нивоу иницијатива

Исланд (образовање одраслих), Ирска, Мађарска (високо и образовање одраслих), Португал, Румунија, Словачка

Законски оквир не постоји

Кипар, ЕЛ, Хрватска, Лихтенштајн, Енглеска, Шкотска, Велс

Већина јавности

Финска

Део јавности

*Чешка, Естонија, Латвија,
Норвешка, Пољска, Шкотска*

Мали део јавности

*Аустрија, Белгија, Бугарска, Кипар, Немачка,
Хрватска, Ирска, Исланд, Малта, Холандија,
Турска, Шведска, Словенија, Енглеска.*

Јако мали део јавности

Мађарска, Италија, Литванија, Румунија, Словачка

Као могући разлози ниске свести о значају ППУ наводе се:

- ▶ систем ППУ је још у раној фази развоја (Италија, Малта, Словачка, Турска);
- ▶ број иницијатива за промоцију ППУ је недовољан (Румунија);
- ▶ Концепт није широко прихваћен јер се односи само на специфичне интересне групе у ограниченом броју сектора (Исланд);
- ▶ Недостатак културе концепта целоживотног учења и неразумевање концепта ППУ од стране јавности (Литванија).

Могући механизми превазилажење проблема:

- ▶ **Државни интернет сајтови:** већина земаља има министарске сајтова (Италија и Данска тек скоро примениле ово решење). У случају Румуније се на овај начин пружају и веома практичне информације — мапа локације Центара за валидацију
- ▶ **Националне кампање:** национална тела за организацију редовних информативних састанака са саветницима/практичарима из области професионалне оријентације, тржишта рада или социјалне инклузије (Француска, Португал, Норвешка)
- ▶ **Медијске кампање:** вирални видео спотови, емисије на националној телевизији, интернет...
- ▶ **Коришћење образовних институција:** Енглеска и Ирска. У Финској постоје Водичи писани за студенте у којима се објашњава и популаризује концепт ППУ

Методологија ППУ

- ▶ Препорука Савета ЕУ из 2012. године наглашава важност коришћења јасних и поузданих метода валидације претходног учења, истичући избор одговарајућег модела као критичан у целом процесу
 - ▶ иако се користе и не-традиционалне методе валидације, попут портфолиа, интервјуа или доказивања претходног искуства, **традиционалне методе провере и процене знања, тестови и испити, остају златни стандард конкретне процене претходног учења**
 - ▶ у неким случајевима постоји и већи степен диверзификације метода валидације: На Кипру, на пример, на нижим нивоима образовања испити представљају најчешћи метод валидације претходног учења, док се у високом образовању додатно користе и други облици ППУ: (опсервације, декларативни и конверзацијски методи и сл.).

Могуће функције система ППУ

- ▶ Признавање претходног неформалног или информалног учења може имати различите функције:
 - ▶ ППУ служи за наставак образовања
 - ▶ ППУ служи само као доказ достизања компетенција неопходних за обављање неког посла, а тиме и искључиво за потребе послодавца
 - ▶ ППУ води ка стицању квалификације која не одговара у потпуности истој квалификацији стеченој кроз формално образовање. Уколико се жели изједначавање са формалном квалификацијом, неопходно је стицање и недостајућих компетенција (тј. валидацијом се проверавају само стручна знања, али не и општа)
 - ▶ ППУ води ка стицању формалне квалификације, а тиме и одговарајућег нивоа унутар Националног оквира квалификација (НОК). Овиме се квалификација стечена валидацијом изједначава са квалификацијом стеченом кроз формално образовање

**Валидацијом се стиче
пуна квалификација**

*Кипар, Чешка, Данска, Естонија,
Финска, Француска, Хрватска, Ирска,
Италија, Луксембург, Латвија, Литванија,
Малта, Холандија, Португал, Словенија, УК*

**Валидација као могућност стицања пуне
квалификације је у фази разматрања**

*Аустрија, Белгија, Бугарска, Швајцарска,
Немачка, Грчка, Шпанија, Мађарска,
Исланд, Лихтеништајн, Норвешка,
Пољска, Румунија, Шведска, Словачка, Турска*

Синергија процеса валидације и кредитног система

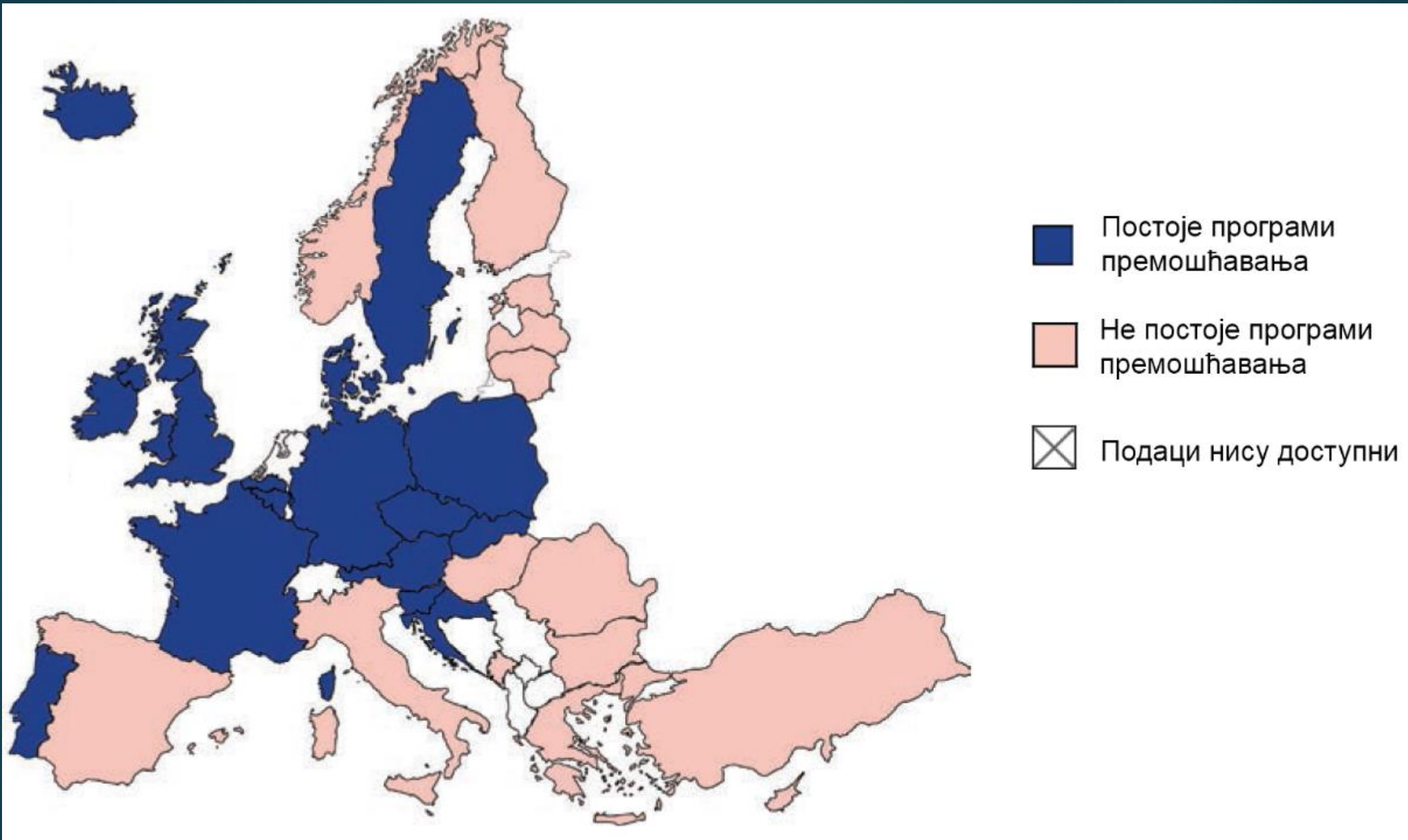
Кредитна валидација ППУ подразумева да се одређени број кредита неког студијског или образовног програма признаје на основу кредита добијених у процесу валидације.

- ▶ 27 земаља има изграђен систем кредитног вредновања ППУ
 - ▶ додатних пет земаља налазило се у процесу разматрања кредитног вредновања валидације, док га четири нису имале
- ▶ Кредитна валидација ППУ не мора обухватати све нивое образовања
 - ▶ већина земаља га има на нивоу средњег стручног образовања
 - ▶ око половине га има (у некој форми) на нивоу високог образовања
- ▶ Максималан број кредита који се може остварити валидацијом у неким случајевима је законски ограничен
 - ▶ у Шпанији до 15%, до 1/6 у Лихтенштајну и до 30% у Латвији
 - ▶ у Финској или Естонији не (изузетак је само завршна теза или завршни испит)
 - ▶ Енглеска, Велс и Северне Ирске — не постоји законски лимит, већ се високошколским институција даје на слободу да га саме одреде, наравно уколико то желе

ППУ као начин уписа на факултет

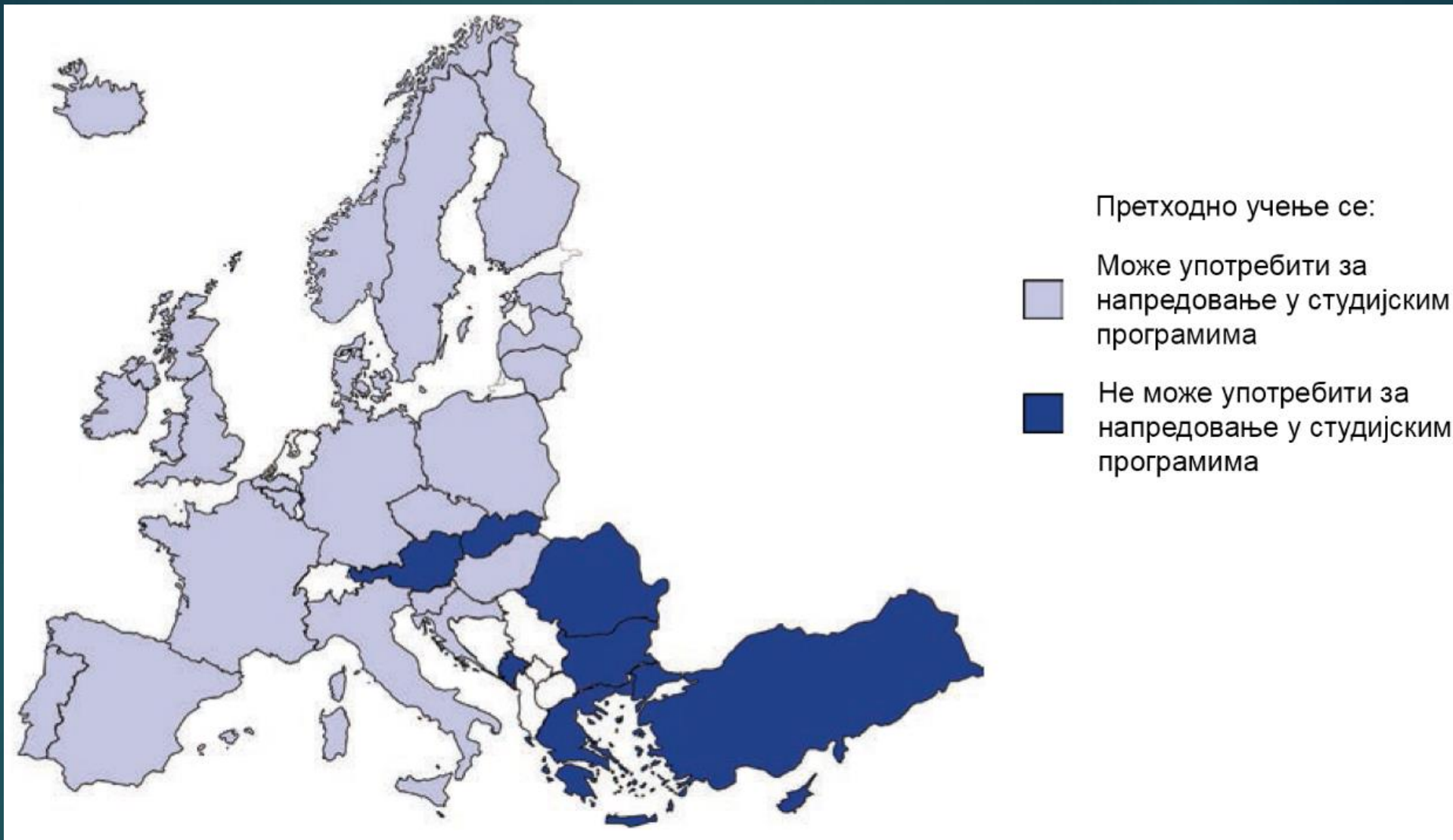
- ▶ У нордијским земљама и Уједињеном Краљевству високообразовне установе имају аутономију да организују своје сопствене процедуре
- ▶ У Шпанији се законом дефинишу категорије ученика који имају право на ППУ, као и методе и приступи које треба користити када се оцењују знање и вештине нетрадиционалних кандидата
- ▶ У неким земљама постоје посебни студијски програми, тзв. **програми премошћавања**, којима је могуће извршити не само признавање претходног учења, већ и кроз њих надокнадити недостајуће исходе учења неопходне за упис високог образовања
 - ▶ Ови програми могу бити главни облик отварања могућности за грађане који нису успели, из било којег разлога, да упешно заврше онај вид средњег образовања који им даје директан приступ високом образовању
 - ▶ Нуде се и грађанима који су напустили средњу школу пре њеног завршетка, а не само онима који су завршили средњу школу, али на основу ње нису стекли директан приступ високом образовања

ППУ као начин напредовања кроз студије

Признавање преходног учења као начина напредовања кроз студијске програме разматрало се у ЕУ у различитим документима, укључујући ту саопштења у оквиру Болоњског процеса и **Повељу европских универзитета о целоживотном учењу**

- ▶ У складу са тим документима, претходно учење се односи на било коју врсту образовања — формално, неформално или информално
- ▶ Ипак, иако су високообразовне установе релативно отворене ка признавању претходног формалног образовања, посебно када је реч о студијама у другим високообразовним установама, признавање претходног неформалног и информалног учења у сврху савладавања студијских програма се и даље недовољно примењује
- ▶ Институције ЕУ су 2012. године пружиле помоћ за даљи развој у овој области усвајањем препоруке за признавање неформалног и информалног учења. Овом препоруком су обухваћени сви сектори образовања и обуке, укључујући сектор високог образовања, а државе чланице се позивају да **„најкасније до 2018. године припреме мере за валидацију неформалног и информалног учења, у складу са националним условима и специфичностима, и на начин који сматрају одговарајућим”**

- ▶ Само у заједници немачког говорног подручја Белгије, у Бугарској, Грчкој, на Кипру, Малти, Турској, Аустрији, Румунији, Словачкој и Црној Гори високообразовне установе не признају образовање које по дефиницији није формално

Претходна слика не садржи податке **у којој мери је дата пракса заступљена**, обзиром да у већини земаља високообразовне установе могу аутономно да одлучују да ли ће и како примењивати то признавање

У фламанској заједници Белгије, Данској, Естонији, Француској и Летонији наводи да **студенти имају законско право на релевантне поступке процене, које високообразовне установе морају да их обезбеде**

- ▶ у фламанској заједници Белгије та обавеза се не намеће свакој појединачној високообразовној установи, већ “асоцијацији установа”

У Естонији и Летонији су у закон о високом образовању укључене опште изјаве на основу којих се од високообразовних установа захтева да обезбеде услове и поступке за признавање претходног учења

У Француској грађани на основу закона могу да изаберу установу која ће им признати претходно учење (тј. све установе морају да примењују релевантне поступке).

Право се односи на готово све квалификације високог образовања

- ▶ Изузетак су квалификација које се одређуу према начелу *numerous clauses* (ограничени број), на пример медицина
- ▶ квалификације које нису регистроване у националном оквиру стручних квалификација (*Répertoire National Des Certifications Professionnelles*)

Други приступ који се користи за процену мере у којој се спроводи признавање претходног учења јесте да се испита број корисника: ипак, и ови подаци су недоступни за велику већину земаља

- ▶ Такве информације имају само три балтичке земље, фламанска заједница Белгије и Француска
 - ▶ у Естонији се процењује да је 2012. године око 15% свих студената учествовало у поступку ППУ
 - ▶ у Летонији и Литванији било мање од 1%
 - ▶ у фламанској заједници Белгије их је било мање од 5 %
 - ▶ 2011. године у Француској је око 4.000 кандидата успешно завршило ППУ
 - ▶ 85% су углавном запослени, 14% су незапослени, а око 1% радно неактивни
 - ▶ већина њих ради на руководећим положајима (45%), следе интермедијарна занимања (33%), запослени у администрацији, продаји и услужним делатностима чине 21 % и радници 1%

Захтеви у погледу кандидата и методологија ППУ

У већини земаља није централно утврђено који кандидати могу да учествују у поступку признавања претходног учења за напредовање у студијама

- ▶ У Француској се од кандидата очекује да имају барем трогодишње релевантно искуство, што може бити плаћени или неплаћени рад као и волонтерски рад
- ▶ у француској заједници Белгије се у обзир може узети и стручно искуство и искуство стечено изван поља струке
 - ▶ трајање искуственог учења мора да буде најмање 5 година
 - ▶ кандидати који се пријављују за стицање дипломе високог образовања морају имати најмање 22 године, при чему они који се пријављују за степен основних и мастер академских студија морају имати барем 23, односно 24 године

Високообразовне установе генерално самостално утврђују методологију ППУ

- ▶ само у неколико земаља и региона се у службеним документима који се односе на високо образовање наводе конкретни методи и приступи које треба примењивати у том поступку (француска заједница Белгије, Естонија, Француска, Летонија, Литванија и Уједињено Краљевство)
 - ▶ они више служе као смернице или препоруке којима се дефинише само мањи број обавезујућих елемената (на пример, припрема портфолија), док се високообразовним институцијама оставља значајан степен аутономије у дефинисању начина ППУ

-
- ▶ У француској заједници Белгије, од кандидата се захтева да припреме **портфолио и да учествују у разговору**. Они такође могу бити позвани да учествују у додатном испитивању или да полажу испите
 - ▶ У Француској портфолио процењује **комисија коју чине наставници у високом образовању и професионалци из света рада из области која се односи на захтевану квалификацију**. Улога жирија је да испита портфолио и да спроведе разговор са кандидатом.

-
- ▶ У Естонији се у Закону о високом образовању наводи да професионално искуство друге врсте треба да буде **документовано уговорима о запослењу и уверењима**. Осим уверења о професионалном искуству, кандидати треба да укључе и његов опис, као и самопроцену. Одбор образовних установа има право да утврди додатне захтеве. **Установа има право и да додели практичне задатке, да разговара са особом или да процени знање и вештине дате особе на било који други начин**
 - ▶ У Летонији се у Закону о високом образовању наводи да сви кандидати морају да поднесу **портфолио** који се процењује на основу критеријума из закона. На пример, претходно неформално и/или информално учење **не може да се призна уместо одбране дипломског рада или дипломског испита, а стручно искуство из уверења може да се призна само уместо практичног искуства из програма**

-
- ▶ У Литванији, државни органи су објавили препоруке у којима се наводи да кандидати **у својим портфолијима треба да обезбеде доказе својих компетенција, што могу да буду потврде о запослењу, препоруке послодаваца, примери писаних радова, документације пројеката, самоанализе, аудио и видео записи итд.** Кандидат се може позвати на разговор, а установа може да изабере и други начин процене
 - ▶ У Уједињеном Краљевству, у документу „Оцењивање студената и признавање претходног учења” који је 2013. године издала Агенција за обезбеђење квалитета у високом образовању, наводи се да је кључна карактеристика то што се **процењује целокупно образовање стечено на основу искуства, а не само искуство (тј. струка).** У публикацији се не прописује како тачно треба да се презентује образовање кандидата и на који начин, већ се назначавача да високообразовне институције могу да врше процену путем портфолија и/или интервјуа. Без обзира на изабран приступ, установе морају експлицитно да нагласе које мере користе за доношење одлука о признавању претходног учења.

Обим студија који се може потврдити у поступку ППУ

У већини земаља се у службеним документима утврђују експлицитна ограничења у погледу исхода признавања претходног неформалног и информалног учења, што значи да сам **поступак не може резултовати аутоматским додељивањем дипломе за крај високог образовања**

- ▶ у Италији се признавање ограничава на 12 ЕСПБ бодова, у Шпанији до 15% кредитне вредности студијског програма, Летонији до 30%, а у Литванији и Мађарској до 75%.
- ▶ У Естонији се наводи да **цео програм може бити подвргнут признавању претходног учења, изузев завршног испита или дипломског рада**
- ▶ У Норвешкој студенти **морају да одслушају барем једну целу годину студија**
- ▶ У Француској је од око 4.000 кандидата који су у 2011. години успешно завршили ППУ, око **2.400 кандидата стекло је пуну диплому**, док је преосталих **1.600 у поступку валидације остварило део студијског програма**